

Haruna Honcoopová: Nezávislý dokumentární film (1990–2018) v kontextu cenzurních opatření
(posudek oponentky diplomové práce)

Autorka si zvolila zajímavé a vysoce aktuální téma. Práce přehledně podává informace o čínském nezávislém dokumentárním filmu v uvedeném období. Je postavená na důkladné znalosti literatury k tématu (bibliografie na s. 66–70) a na vlastním terénním výzkumu. Autorka při tom využívá také znalosti ze svého předchozí bakalářského studia sinologie.

Práce načrtá v základních obrysech historii nezávislé dokumentaristiky po masakru na náměstí Tian'anmen až po současnost, představuje instituce, v jejichž rámci se dokumentaristika realizovala, a nejvýznamnější tvůrce a jejich díla. Vedle představení základních poznatků si autorka klade také relevantní otázky týkající se možností a mezí nezávislosti dokumentární filmové tvorby v ČLR. Podnětný je také zvolený komparativní přístup k tématu, kdy autorka situaci v ČLR přirovnává k situaci v normalizačním Československu. Práce je psána čtivě a bez větších formulačních problémů (jen občas vykoukne anglismus; zde mám dotaz, zda se mezi filmaři skutečně používá slovo „programátor“ ve významu „ten, kdo připravuje program festivalu“, „programový ředitel“ (?).)

Práce adekvátně využívá poznámkový aparát, i když by se tu a tam hodilo ještě doplnit odkaz (na literaturu, případně osobní rozhovor – např. s. 44 o instalaci kamer v učebnách PFA, nebo s. 55 u zmínky o „pohrdání nezávislých kolegů“ na adresu spolupráce CIFF s místními autoritami); takové případy však nejsou příliš časté.

Vlastní text doplňují přílohy: abecední seznam režisérů a názvů filmů v čínštině, Seznam pojmů v čínštině (vlastně se jedná převážně o názvy institucí) a Fotopříloha se Seznamem ilustrací (ilustrace by si zasloužily očíslovat, aby se snáze dohledávaly).

Rozsahem i způsobem vypracování práce naplňuje požadavky práce magisterské. S ohledem na kritické připomínky, které uvádím níže, navrhuji hodnotit známkou **velmi dobře**.

Kritické poznámky (a zároveň témata k případné diskuzi během obhajoby i budoucímu promýšlení tématu):

- Autorka podává přehled institucí a procesů cenzury, nedostatečně se však zamýšlí nad tím, jak je možné, že v těchto rámcích vůbec nezávislá dokumentaristika mohla vzniknout, proč vzniká, a jak je možné, že zde navzdory represivnímu režimu bylo až donedávna relativně tolerantní prostředí, které posléze vystřídala ztřeštěná represe Xi Jinpingovy „nové éry“. Samotné zesílení represí je sice konstatováno, avšak rozdíl se rozplývá v obecném označení čínského režimu jako „totalitárního“ (to je samo o sobě problematické označení, neboť neponechává prostor pro označení režimu před rokem 1978, kdy začaly tržní reformy).
- Hledání odpovědi na výše zmíněné otázky (které rozhodně nejsou jednoduché a odpovědi na ně nejsou jednoznačné) by autorce usnadnilo, kdyby se podrobněji zaměřila na náměty sledovaných dokumentárních filmů, případně kdyby si všimla, kterým evidentně ožehavým námětům se čínští filmaři vyhnuli. Je škoda, že práce v řadě případů zůstává jen u výčtu titulů. Krátká kapitola shrnující náměty filmů od různých autorů by také obohatila práci o další rozměr.
- Základní perspektiva práce – zápas nezávislého dokumentu o existenci s cenzurou –, odsunuje stranou důležitou motivaci nezávislého dokumentu, kterou lze označit jako „vlasteneckou“ ve smyslu étosu péče o vlastní národ. Konkrétně to znamená snahu odhalováním skutečného stavu věcí přispět k pochopení toho, kde se vlastně Čína nachází na

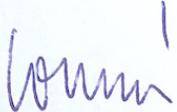
své cestě k „modernizaci“, a otevřít cestu k přetvoření Číny ve stát srovnatelný s vyspělými západními státy. Právě tato snaha rezonuje (či spíše rezonovala před nástupem Xi Jinpinga) i se spodními reformními proudy uvnitř KS Číny a právě zájem o transformaci a překonání zaostalosti zpočátku umožňoval filmařům přežívat ve svém neoficiálním, nicméně do jisté míry tolerovaném, prostoru.

- Srovnání s poměry v normalizačním Československu bezpochyby umožňuje pochopit určitou část současné situace v ČLR a tento komparativní přístup oceňuji. Některé věci však zůstávají ve stínu toho, co tak evidentně trčí navenek (leninská strana, nedodržování zákona, potlačování základních lidských práv, perzekuce nezávislého projevu atd.). Ztrácí se, že zde jsou i rozdíly, opět dané motivací vyrovnat se s vyspělým Západem. To je nejlépe patrné na případech filmařů, kteří jsou doma zakázaní, ale poté, co získali ocenění v zahraničí, vrátili se do Číny a začali být tolerováni. Podobně těžko představitelný je případ Zhu Rukuna, který byl perzekvován, vystěhoval se do USA, ale vrací se do Číny, kde natáčí kritické dokumenty. (Předpokládám, že s novými technologiemi při sledování obyvatel tuto možnost brzy ztratí.)
- V normalizačním Československu také chyběl tržní sektor. Ten je dalším faktorem umožňujícím vytvoření prostoru, jakkoliv omezeného, pro určitou uměleckou svobodu. Na druhou stranu nesmíme zapomínat, že tržní faktory ovlivňují také otázku publika; obtíže s distribucí nejsou jen záležitostí represe ze strany úřadů, ale také souvisí s masovou komercializací čínské společnosti. Řada sociálně kritických témat by (podobně jako kdekoliv jinde ve světě) nevyprodávala kina a nevydělávala jejich provozovatelům peníze.

Dílčí nedostatky formálního rázu.

- Ohledně terénního výzkumu by bylo záhodno přesněji explicitně uvádět v textu, jak byl využit – čtenář se mnohdy může jen domýšlet.
- Názvy čínských institucí nejsou překládány přesně, respektive v souladu s českou normou („Ústřední oddělení propagandy“ má být „Oddělení propagandy ÚV KS Číny“, „Komunistická strana ČLR“ má správně být „KS Číny“ apod.) Překlady jsou obvykle ovlivněné angličtinou, nicméně čeština má, zásluhou podobného politického systému v minulosti, k dispozici přesnější výrazové prostředky.
- Občas dochází při výkladu k zaměňování ideologie a propagandy s cenzurou. Záměna je patrná i v překladu „řízení důležitých pozic cenzury“ (uvedeno jako *xuanchuan zhengdi* 宣傳陳地, doslova „fronta propagandy“) (viz Seznam pojmů v čínštině; s. 73).

Praha, Hodkovičky, 20.5.2018

Prof. Olga Lomová